

English to Tongan Translation of (<https://multco.us/novel-coronavirus-covid-19/preventing-spread-germs>)

Faka'ehi'ehi mei hono Fakamafola 'oe Siemu

Fanofano e nima

Ko hono tauhi ho tau nima ke ma'a koe taha ia ha sitepu mahu'inga te tau lava ke fakahoko ke ta'ofi ai 'e tau puke pea mo 'etau fakamafola 'ae siemu ki he kakai kehe. 'Oku lelei taha ke fanofano hoto nima 'aki 'ae koa moe vai ma'a mei he paipa 'iha sekoni 'e 20.

'Okapau 'oku 'ikai ma'u ha koa mo ha vai ma'a, pea ke faka'aonga'i 'ae me'a fufulu nima 'oku ngaahi mei he 'olakaholo ke fakama'a ho nima. Koe me'a fufulu nima koia 'oku ngaohi mei he 'olokaholo, 'oku vave 'ene ngaeue pea 'oku ne holoki 'ae lahi 'oe siemu 'ihe kili.

Vai moe Koa:

- Fakaviku ho nima 'aki 'ae vai lelei mei he paipa, 'ai kiai 'ae koa.
Faka'aonga'i 'ae vai mamafana 'okapau 'oku ma'u.
- Mili fakataha ho ongo nima ke koa pea ke fufulu ho nima.
- Olo pe ho nima 'iha sekoni 'e 20. Fiema'u ha me'a tauhi taimi?
Hiva loto pe 'ae "Happy Birthday" tu'o ua.
- Fufulu e koa mei ho nima 'ihe paipa vai 'oku lolotonga lele.
- Holoholo matu'u ho nima 'aki ha pepa holoholo pe fakamomoa he 'ea 'oku puhi koe fakamatu'u ho nima.
- Faka'aonga'i 'ae pepa holoholo ke tamate'i 'ae paipa vai.

Faka'aonga'i 'oe me'a fufulu nima 'oku ngaohi mei he 'Olokaholo:

- 'Ai e me'a fufulu nima ki he 'aofi 'o ho nima.

- Mili ho ongo nima fakataha.
- Mili ‘aki ho ongo nima, mo ho ‘ulu’ulu tuhu. Mili pe kae ‘oua leva kuo momoa.

‘Oku totonu ke ke fufulu ho ongo nima:

- Ki mu’ a pea ke teuteu pe kai ‘ae me’akai.
- Hili ho’o ‘alu ki he falemalolo.
- Hili ha’o fetongi ha taipa pe fakama’ a ha ki’i tamasi’i/ta’ahine na’ a ne faka’aonga’i ‘ae falemalolo.
- Ki mu’ a pea moe hili ha’o tokanga’i ha taha ‘oku puke.
- Hili ho’o fangu ho ihu, tale, pe mafatua.
- Hili ha’o ngaahi ha monumanu pe te’ e monumanu.
- Hili ha’o ngaahi ‘ae veve.
- Ki mu’ a pea mo ha ‘osi ha’o faito’o ha lavea.

Malu’i ho’o tale

Koe ngaahi mahaki fekau’aki moe manava – kau ai ‘ae mahaki ‘oku puke lahi hange koe flu, tale loloa, ‘oku fakamafola ia ‘ehe tale pe mafatua. Koe ngaahi mahaki ‘e ni’ihī ‘oku lava ke fakapipihi ia ‘ihe ala pe koe nofo vaofi—hange ko eni, hili ha ala ‘a ha taha ki ha me’ a ‘oku mafola mai ‘iha puna mai ‘ae favai ‘iha tale pe mafatua.

Koe ngaahi mahaki ko eni ‘oku faingofua ‘ene mafola ‘iha feitu’u ‘oku toko lahi pe koha nofo ‘iha ‘api ‘oku toko lahi ‘ae kakai pea vavaofi ‘ae nofo. ‘Ufi’ufi ho ngutu mo ho ihu ‘aki ha pepa ‘ihe taimi ‘oku tale pe mafatua ai. Li ho’o pepa na’ake ngaue’aki ‘ihe kato veve. Tale pe mafatua ki he kapa ‘oe nima ofi ki ho’o tui’l nima, ka ‘oua ki ho nima.

Koeha e me’ a ‘e fai ‘oka ke puke

Tokoni'i ko eke ke sai pea faka'ehi'ehi mei hono fakamafola ho puke ki he kakai kehe 'aki:

- Malolo ke lahi.
- 'Oua 'e 'alu ki he ako pe ngaue.
- Inu ke lahi – ipu 'e taha vai pe huhua'i fua'i 'akau, 'ihe houa kotoa pe 'oku ke 'a ai.
- 'Oua teke teuteu ha me'akai ha'a taha kehe lolotonga 'oku ke ma'u 'ae faka'ilonga puke, pea 'ihe houa 'e 24 hili 'ae sai 'o ho puke.